

УДК: 37.015.31:614:796.817–057.87(043.3)
DOI: 10.36550/2415-7988-2021-1-192-67-76

ЄРЬОМЕНКО Едуард Анатолійович –

кандидат педагогічних наук, професор кафедри спеціальних дисциплін та організації професійної підготовки
Університету державної фіскальної служби України,
Заслужений працівник фізичної культури і спорту України,
майстер спорту України міжнародного класу, Заслужений тренер України.
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8162-7539>
e-mail: world.horting@gmail.com

ВЄХТЄВ Валерій Валерійович –

президент Кіровоградської обласної федерації бойового хортингу України,
майстер спорту України з хортингу
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3597-8829>
e-mail: horting.bexteb@gmail.com

НАУКОВО-ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ВИХОВАННЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ТА ОСВОЄННЯ ОЗДОРОВЧИХ ЦІННОСТЕЙ БОЙОВОГО ХОРТИНГУ ШКОЛЯРАМИ І СТУДЕНТАМИ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Індивідуальні ціннісні орієнтації спортсменів бойового хортингу шкільного та студентського віку впливають на їхній здоровий спосіб життя, що відображає узагальнену типову структуру форм життєдіяльності спортсменів, для якої характерна єдність і доцільність процесів тренування, самоорганізації та самодисципліни, саморегуляції і саморозвитку, спрямованих на зміцнення адаптивних можливостей організму, повноцінну самореалізацію своїх сутнісних сил, обдарувань і здібностей у загальнокультурному і професійному розвитку, життєдіяльності спортсменів бойового хортингу у цілому [1, с. 9–14].

Здоровий спосіб життя створює для спортсмена бойового хортингу умови виховання фізичної культури та освоєння оздоровчих цінностей бойового хортингу школярами і студентами, які займаються у спортивних секціях закладів освіти, таке соціокультурне мікросередовище, в умовах якого виникають реальні передумови для високої творчої самовіддачі, працездатності, трудової та громадської активності, психологічного комфорту, найбільш повно розкривається психофізіологічний потенціал особистості, актуалізується процес її самовдосконалення. В умовах здорового способу життя відповідальність за здоров'я формується у спортсмена бойового хортингу як частина загальнокультурного розвитку, що виявляється в єдності стильових особливостей поведінки, здатності побудувати себе як особистість у відповідності до власних уявлень щодо повноцінного в духовному, моральному і

фізичному відношенні життя.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У розробці проблеми виховання фізичної культури та освоєння оздоровчих цінностей бойового хортингу школярами і студентами, які займаються у спортивних секціях закладів освіти, формування військово-патріотичних здібностей, фізичної культури та основ здоров'я учнівської молоді засобами бойового хортингу значну роль відіграли роботи І. Д. Беха, О. А. Бухтіярова, В. Л. Грищука, З. М. Діхтяренко, Н. Ю. Довгань, С. І. Жеваги, М. Д. Зубалія, В. В. Івашковського, О. І. Остапенка, С. П. Параниці, М. В. Тимчика, В. Ф. Черкасова, В. В. Чмелюка та ін. Але у науково-методичній літературі рекомендації фахівців щодо виховання фізичної культури та освоєння оздоровчих цінностей бойового хортингу школярами і студентами, які займаються у спортивних секціях закладів освіти, виховання патріотичних якостей, фізичної культури та основ здоров'я молоді (С. А. Бабурнич, М. М. Дорошенко, С. А. Карасевич) стосуються суто спортивної діяльності, і, як правило, не враховують вікові аспекти та не містять в собі цілісної методики виховання фізичної культури та освоєння оздоровчих цінностей бойового хортингу школярами і студентами, які займаються у спортивних секціях закладів освіти, формування військово-патріотичних здібностей, фізичної культури та основ здоров'я учнівської молоді засобами бойового хортингу у закладах освіти [2–8].

У зв'язку з цим на заняттях з фізичної культури та фізичного виховання школярів основної і старшої школи навчання рухам, функціональне навантаження недостатньо

узгоджується з вирішенням виховних завдань. Усе це вказує на актуальність обраної теми і свідчить про необхідність проведення спеціальних досліджень у напрямі визначення та наукового обґрунтування психолого-педагогічних умов формування військово-патріотичних здібностей, фізичної культури та основ здоров'я учнівської молоді у процесі занять бойовим хортингом [15].

Валеологічні аспекти досліджуваної проблеми і питання оптимізації рухової активності учнівської та студентської молоді розглядалися у роботах М. Д. Зубалія, О. А. Остряньської, С. І. Присяжнюка, А. В. Хатько та ін. Ціннісні аспекти здорового способу життя студентської молоді порушувалися у роботах І. Д. Беха, К. О. Журби, В. І. Кириченко, А. М. Литвиненка, В. М. Оржеховської, Т. С. Федорченко. Однак, вивчення і впровадження ефективних засобів впливу бойового хортингу на формування цінностей здорового життя студентської молоді не було предметом окремого дослідження вчених, педагогів, тренерів.

Мета статті полягає у визначенні та науковому обґрунтуванні педагогічних умов, що сприяють вихованню фізичної культури та освоєнню оздоровчих цінностей бойового хортингу школярами і студентами, які займаються у спортивних секціях закладів загальної середньої і вищої освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Національною федерацією бойового хортингу України (НФБХУ) достатньо широко вивчаються питання про особистісний профіль спортсмена, що займається бойовим хортингом протягом певного часу (три місяці, один рік, два роки, три роки, п'ять років, сім років і більше). Однак, аналіз особистісних особливостей висококваліфікованих спортсменів, майстрів спорту України міжнародного класу не підтвердив гіпотезу особистісного профілю, оскільки на цьому рівні дуже суттєвими ознаками є особистісні таланти (як спортивний, так і інші).

Більше продуктивним виявився підхід пошуку загальних проявів особистості, що спричиняють успіх у бойовому хортингу. До числа таких рис варто віднести: сенситивність, емоційну стійкість, активність у подоланні перешкод.

У цілому особистісні особливості, як і типологічні, варто враховувати в індивідуалізації керування спортивною діяльністю. Роль фактора виховання фізичної культури та освоєння оздоровчих цінностей

бойового хортингу школярами і студентами, які займаються у спортивних секціях закладів освіти, особистісних особливостей в успішності спортивної діяльності спортсменів бойового хортингу також розглядається під час обговорення проблеми надійності кожного спортсмена окремо.

Підстави для освоєння оздоровчих цінностей бойового хортингу. Цінність здорового життя – це поняття, яке набуло широкого поширення в соціології при вивченні особистості і соціальної поведінки. У цінностях втілена значимість предметів і явищ соціального середовища для людини і суспільства. Цінності є соціально придбаними елементами структури спортсмена бойового хортингу, виступають як фіксовані, стійкі уявлення про бажане. Вони існують незалежно від конкретної особистості як елемент культури і стають елементами духовної культури спортсмена бойового хортингу, важливими регуляторами поведінки в тій мірі, наскільки освоюються цінності даної культури. Кожен тип культури, кожна епоха, нація, етнос, група мають свою специфічну систему цінностей [16].

У зв'язку з цим, кажучи про ціннісний потенціал бойового хортингу у суспільстві, необхідно мати на увазі два рівні цінностей: суспільний і особистісний – і представляти механізм перетворення суспільних цінностей в особисте надбання кожної особистості.

До суспільних цінностей бойового хортингу ми відносимо накопичені людством спеціальні знання, спортивну техніку, технології спортивної підготовки, методики оздоровлення, кращі зразки моторної діяльності, спортивні досягнення – все те, що створено людьми для фізичного вдосконалення, оздоровлення та організації здорового способу життя. Особливо важливо підкреслити значення для суспільства інтенційних цінностей, які визначають значимість і престижність бойового хортингу серед інших соціальних явищ. Фінансування, правова основа, сформованість позитивної громадської думки – ось основні показники, що характеризують рівень значущості інтенційних цінностей бойового хортингу у даному соціумі.

У той же час за даним показником можна значною мірою судити про ступінь цивілізованості суспільства, розвитку культури країни в цілому.

Особистісний рівень освоєння цінностей бойового хортингу визначається знаннями людини в області фізичного вдосконалення, руховими вміннями та навичками, здатністю

до самоорганізації здорового стилю життя, соціально-психологічними установками, орієнтацією на заняття фізкультурно-спортивною діяльністю.

Особливе значення для особистості має освоєння мобілізаційних цінностей бойового хортингу. Саме вони допомагають людині вижити в екстремальних ситуаціях, які не настільки вже і рідкісні в житті суспільства: хвороби, травми, екологічні кризи, аварії – ось той неповний перелік ситуацій, коли людині особливо потрібні високорозвинені рухові якості і здібності. Фізкультурно-спортивна діяльність у бойового хортингу сприяє мобілізації функціональних, психологічних і фізичних можливостей організму, опосередковано впливаючи на створення запасу, своєрідного резерву для відповіді на нештатні зовнішні впливи, які потребують термінової мобілізації функціональних сил людини. Оздоровчі цінності бойового хортингу в даному аспекті так чи інакше включають в себе весь її ціннісний зміст [17].

Так, до оздоровчих цінностей бойового хортингу слід віднести накопичені теорією та методикою знання про використання фізичних вправ для ефективного фізичного розвитку людини, формування її статури, загартовування, підвищення працездатності, психоемоційної стійкості.

Інтегративність оздоровчих цінностей бойового хортингу обґрунтовується включенням в їх зміст цінностей рухового характеру: вмінь і навичок, фізичної підготовленості, працездатності – всіх цих якостей, які істотно визначають стан здоров'я людини.

Мобілізаційні цінності бойового хортингу також мають явну оздоровчу спрямованість: самоорганізація здорового стилю життя, вміння протистояти несприятливим впливам зовнішнього середовища – результат освоєння оздоровчих цінностей бойового хортингу [18].

І, нарешті, оздоровчі цінності бойового хортингу – це можливості для формування мотивації, інтересу, потреби в дбайливому ставленні людини до свого здоров'я.

Зміст цінностей бойового хортингу як виду спорту та загальної фізичної культури в чомусь збігаються. Проте слід враховувати їх функціональну розбіжність. Фізична культура виникає і розвивається як один з перших і найбільш істотних способів соціалізації, а спорт – як засіб і форма виявлення соціального визнання вищих здібностей людини.

Специфічні цінності бойового хортингу мають високу інтегративність і варіативність. У першу чергу це відноситься до виховної цінності спорту. Ми часто називаємо вид спорту бойовий хортинг школою характеру, школою емоцій, школою волі, школою чесної гри, стверджуючи таким чином емоційні, моральні, естетичні цінності спорту. У руслі широкого спортивного руху зростає цінність бойового хортингу як фактора соціальної інтеграції та зміцнення міжнародних зв'язків. Спорт давно зайняв одне з чільних місць у міжнародному спілкуванні завдяки своїм комунікативним властивостям. Мова спорту не вимагає перекладу, він зрозумілий і доступний, оскільки заснований на засадах загальнолюдської логіки.

Говорячи про ціннісний потенціал бойового хортингу як спорту, не можна не відзначити значення накопиченого в спорті досвіду пізнання резервних можливостей людини. Освоюючи все нові, не звідані раніше кордони, розсуваючи межі людських можливостей, спортсмени бойового хортингу наочно демонструють реалізацію цих можливостей і намічають орієнтири своїх майбутніх рекордів. Таким чином, виконуючи піонерську функцію пізнання людських можливостей, бойовий хортинг як вид спорту несе в собі одну з найважливіших і незамінних соціальних цінностей.

При характеристиці соціальної цінності бойового хортингу важливо мати на увазі його чимале економічне значення. Не дарма зараз розгорнулася така запекла боротьба за право організації та проведення чемпіонатів і кубків світу та Європи з бойового хортингу, інших престижних змагань у різних країнах та континентах планети. Економічна значимість спорту вже давно доведена. Матеріальні вкладення суспільства в розвиток спорту багаторазово окупаються, починаючи зі здоров'я нації і закінчуючи фінансовими доходами від комерційної сторони спорту.

Зміст ціннісного потенціалу бойового хортингу не вичерпується зазначеними вище характеристиками. У ході розвитку суспільства бойовий хортинг поряд з іншими соціальними явищами постійно розширює межі свого впливу на життя людей. Однак структура ціннісного потенціалу залишається відносно стабільною, що й дозволило зробити першу спробу його аналізу та класифікації.

У бойовому хортингу можна виділити дві основні цінності: громадську (загальнонародну); особисту (індивідуальну).

Основою громадської групи цінностей бойового хортингу є загальний рівень знань про методи і засоби розвитку і вдосконалення фізичного потенціалу людини. Цей загальний науково-технологічний потенціал бойового хортингу становить його інтелектуальну основу, що включає в себе широкий комплекс спеціалізованих знань про фізичну активність людини, правила, методи і умови реалізації їх при вихованні спортсмена бойового хортингу. Ці знання, здобуті медициною, фізіологією, педагогікою, психологією і спортивною наукою у взаємодії з багатьма іншими науками є головною цінністю бойового хортингу, загальним надбанням всього людства.

У той же час це знання тисячами ниток пов'язує бойовий хортинг з іншими областями людського знання та загальною культурою. Через нього відбувається їх взаємне збагачення.

Іншою цінністю бойового хортингу є накопичений суспільством досвід фізичного виховання і фізичної підготовки дітей та молоді засобами бойового хортингу, досвід організації фізичної активності людей. Ще в порівняно недалекому минулому такий досвід, по суті, був єдиним шляхом накопичення знань про фізичну активність, про засоби тілесного вдосконалення, фізичного тренування людини. Завдяки традиціям, звичаям та обрядам розвивалася і збагачувалася фізична культура українського народу, цінності її передавалися з покоління в покоління. У наш час значення досвіду, практики в більшій мірі зводиться до перевірки нових ідей, хоча і передача його по каналах культурної спадкоємності досі не втрачає своєї актуальності, особливо у сфері сімейного фізичного виховання.

Подібно до того, як у фондах музичної культури і живопису зберігаються шедеври видатних старих і нових майстрів, в літописах культури фізичної підготовки зберігаються шедеври досягнень досконалості рухів, фізичної діяльності людини. На жаль, до недавнього часу не вдавалося зафіксувати для нащадків багато з цих досягнень, і їх культурна цінність часом обмежувалася констатацією взяття нової вершини в процесі фізичного вдосконалення людини і розкритті її фізичних можливостей. Однак навіть ці досягнення залишались і залишаються значною цінністю, цілком матеріальним свідоцтвом підвищення рівня фізичної культури людства.

Важливою і ще недостатньо осмисленою цінністю у сфері бойового

хортингу є суспільна думка, рівень престижності виду спорту і структура чинників, що визначають його популярність у суспільстві. Саме ці обставини дозволяють в певній мірі оцінювати рівень розвитку і якісні показники бойового хортингу в тому чи іншому суспільстві чи інших регіонах.

В основу сучасної системи освоєння цінностей бойового хортингу закладені теоретичні концепції, що визначають інноваційні підходи та нові педагогічні технології, які сформувалися в теорії і методиці бойового хортингу в останнє десятиліття.

Розглянемо докладніше кожний з інноваційних напрямів, що визначають змістовну і педагогічну сутність бойового хортингу.

Фізкультурне виховання. Цільова спрямованість сучасних педагогічних програм бойового хортингу зовсім виразно стверджує необхідність виховання фізичної культури та освоєння оздоровчих цінностей бойового хортингу школярами і студентами, які займаються у спортивних секціях закладів освіти, формування фізичної культури особистості дітей, учнів, студентів, обґрунтовуючи тим самим філософсько-культурологічний підхід в організації навчального процесу з фізичного виховання людей засобами бойового хортингу. Але традиційно процес фізичного виховання зводився до фізичного розвитку, фізичної підготовки, формування фізичних якостей, рухових умінь і навичок спортсменів бойового хортингу, тобто акцент робився на біологічному, руховому аспекті розвитку спортсмена бойового хортингу.

Фізкультурне виховання переслідує більш широкі цілі – виховання спортсменів бойового хортингу через культуру за допомогою освоєння ціннісного потенціалу бойового хортингу. Таким чином, фізкультурне виховання спортсменів бойового хортингу – це перш за все педагогічний процес формування фізичної культури особистості.

Основними показниками фізичної культури як властивості і характеристики спортсмена бойового хортингу є наступні:

- турбота людини про підтримку в нормі удосконалення свого фізичного стану, різних його параметрів (здоров'я, статура, фізичні якості і рухові здібності);
- різноманіття використовуваних для цієї мети засобів, вміння ефективно застосовувати їх;
- схвалювані і реалізовані на практиці ідеали, норми, зразки поведінки, пов'язані з

турботою про тіло і фізичний стан;

- рівень знань про організм, про фізичний стан, про засоби впливу на нього і методи їх застосування;

- ступінь орієнтації спортсмена бойового хортингу на турботу про свій фізичний стан;

- готовність надати допомогу іншим людям в їх оздоровленні, фізичному вдосконаленні і наявність для цього відповідних знань, умінь і навичок.

У такому випадку реалізувати цільову культурологічну спрямованість фізкультурного виховання спортсмена бойового хортингу можливо за умови розуміння людини в єдності її біологічних і соціальних якостей. У зв'язку з цим філософською підставою фізкультурного виховання спортсменів бойового хортингу є твердження цілісного підходу до сутності людини, а також усвідомлення людиною і суспільством культурної цінності фізкультурно-спортивної діяльності.

Теоретичним підґрунтям фізкультурного виховання спортсменів бойового хортингу служать педагогічні принципи його організації: гуманізація, поліваріантність і різноманіття, гармонізація змісту фізкультурно-спортивної діяльності.

Основоположним принципом фізичного виховання спортсменів бойового хортингу є єдність інтелектуального, світоглядного і рухового компонентів.

Технологічною підставою фізкультурного виховання спортсменів бойового хортингу виступає діяльнісний підхід, нове розуміння освітнього підходу, пріоритет емоційного аспекту фізкультурно-спортивних занять бойовим хортингом, ефект задоволення і успіху.

Зміст фізкультурного виховання спортсменів бойового хортингу включає в себе три основних напрями: соціально-психологічне, інтелектуальне та рухове (тілесне) виховання.

Сутність соціально-психологічного виховання спортсменів бойового хортингу зводиться до процесу формування у спортсменів життєвої філософії, переконаності, потребностно-діялісного ставлення до освоєння цінностей бойового хортингу. Позитивний ефект соціально-психологічного виховання спортсменів бойового хортингу буде досягнутий, якщо особистісні цінності бойового хортингу будуть відчуті людиною, зрозумілі та усвідомлені як життєво важливі і необхідні, а ціннісні орієнтації будуть підкріплюватися

активною фізкультурно-спортивною діяльністю.

Зміст інтелектуального виховання спортсменів бойового хортингу передбачає можливість формування у людини комплексу теоретичних знань, що охоплюють широкий спектр філософських, медичних та інших аспектів, тісно пов'язаних з фізкультурними знаннями.

Специфічна частина фізкультурного виховання спортсменів бойового хортингу містить рішення рухових завдань: формування фізичних якостей, вмінь і навичок управління рухами, а також можливостей раціонального використання фізичного потенціалу.

Нові підходи до формування фізичної культури суспільства і особистості потребують кардинальних змін в організаційних структурах, навчальних закладах, більш високої професійної підготовки вчителів, тренерів, соціальних педагогів, оновлення методичної документації, навчальних планів, програм, що забезпечують процес нововведень.

Валеологічне виховання. В основу валеологічного виховання спортсменів бойового хортингу покладені інформаційні та практичні підходи до виховання фізичної культури та освоєння оздоровчих цінностей бойового хортингу школярами і студентами, які займаються у спортивних секціях закладів освіти, формування здорового способу життя: ознайомлення дітей та молоді з різноманіттям традиційних і нетрадиційних засобів і методів збереження і зміцнення здоров'я, виховання потреби у здоровому способі життя.

Здоров'я людини – це проблема, яка далеко вийшла за межі медичної науки. За твердженням ряду вчених, збереження здоров'я цілком залежить від ставлення самої людини до цього дорогоцінного дару природи, від її способу життя, поведінки. Ніхто і ніщо не зможе допомогти зберегти здоров'я, примножити його або, навпаки, втратити, як це роблять самі люди. Ми з подивом спостерігаємо приклади девіантної поведінки дітей, здавалося б, з найбільш благополучних сімей. Наркоманія, алкоголізм, проституція процвітають у благополучних за економічними показниками суспільствах.

Рішення даних проблем є перш за все в усвідомленні людиною своєї влади над здоров'ям, яке, як справедливо стверджують фахівці бойового хортингу, не купиш в аптеці. Необхідно з дитинства вчити спортсмена бойового хортингу уважно, з усією обережністю, як повну дорогоцінну

чашу, нести і без потреби не розхлюпувати той потенціал, який заклала природа в здоров'я кожної людини.

І немає особливої потреби доводити величезне значення регулярних занять бойовим хортингом, фізичними вправами для зміцнення людини. Саме бойовий хортинг, як засіб фізичної культури, дозволяє уявити людину як біосоціальну єдність і разом з тим пропонує широкий спектр форм, засобів і методів управління індивідуальним станом особистості. Таким чином, можна стверджувати, що за силою валеологічного потенціалу і здатності впливу на збереження і примноження здоров'я спортсмена бойового хортингу даний феномен є по суті одним з найзначніших і ефективних, оскільки будьяка з цінностей бойового хортингу в тій чи іншій мірі працює на здоров'я людини.

У зв'язку з цим зростає роль валеологічного виховання спортсменів бойового хортингу, ключовою проблемою якого стає процес формування фізичної культури особистості.

Програма валеологічного виховання спортсменів бойового хортингу крім інших розділів методики бойового хортингу містить наступні пріоритетні напрями: виховання фізичної культури спортсмена бойового хортингу; виховання потреби і навичок здорового способу життя; практичне освоєння оздоровчих систем.

Спортивне виховання спортсменів бойового хортингу. У змісті спортивного виховання спортсменів бойового хортингу, розглянутого процесу виховання фізичної культури та освоєння оздоровчих цінностей бойового хортингу школярами і студентами, які займаються у спортивних секціях закладів освіти, пріоритет віддається освоєнню цінностей фізичної культури, в першу чергу в зв'язку з пізнанням їх історичного і гуманістичного потенціалу.

Одним із шляхів реалізації гуманітарної освіти, що проповідує пріоритет загальнолюдських моральних і духовних цінностей, є використання всього змісту ідей національного професійно-прикладного виду спорту України бойового хортингу. Фізичне і духовне вдосконалення особистості, повнокровне і активне людське життя, здоров'я, здоровий спосіб життя, дух суперництва, поваги і співпереживання – ось ті людські цінності, які закладені в основі фізичної і спортивної культур бойового хортингу.

Вид спорту бойовий хортинг має ту інтегруючу силу, яка дозволяє збагатити процеси фізичного виховання і спортивної

підготовки філософією, об'єднує, як вказується в Декларації Національної федерації бойового хортингу України, у збалансоване одне ціле усі гідності тіла, волі та розуму. Національний професійно-прикладний вид спорту України бойовий хортинг – соціально-культурне явище, що базується на принципах демократизму, гуманізму, лібералізму, на загальнолюдських морально-етичних цінностях. Він інтегрує в собі процеси освіти, виховання і культури, створюючи тим самим передумови для формування хортинської культури, заснованої на гуманітарних і гуманістичних цінностях фізичної культури і спорту.

Культура бойового хортингу з її потужним гуманізуючим змістом здатна подолати вже сформовану практику утилітарного ставлення до фізичної культури, наповнити процеси фізичного виховання і спортивної підготовки культурним і духовним змістом на основі ідеалів, втілених у Декларації бойового хортингу.

Культура бойового хортингу – це специфічна філософія життя, що включає в себе духовний зміст спорту. Вона несе в собі історичний, світоглядний, аксіологічний потенціали. У зв'язку з цим зростає роль хортинської освіти, зміст якої визначається освоєнням цінностей хортинської культури.

У програму хортинської освіти дітей та молоді закладені три основних напрями: пізнавальний, мотиваційний, практичний.

I напрям: формування знань про національний вид спорту бойовий хортинг, історію хортинського руху, про гуманістичні ідеали і цінності бойового хортингу;

II напрям: формування інтересу до спорту, потреби у спортивних заняттях, прагнення до досягнення спортивного результату;

III напрям: формування вмінь і навичок для практичного освоєння принципів і цінностей бойового хортингу шляхом активної участі дітей та молоді в традиційних і нетрадиційних моделях фізкультурно-спортивної діяльності (спортивних змаганнях, форумах, іграх та фестивалях бойового хортингу, культурно-спортивних заходах).

Трансляція хортинської культури через систему освіти служить інтеграції спорту, освіти, здорового способу життя і зближенню людей в дусі оздоровчого руху бойового хортингу.

Підготовка фахівця з викладання методики освоєння оздоровчих цінностей бойового хортингу забезпечується за

допомогою трьох основних компонентів: мотиваційно-морального (стимулюючого діяльність майбутнього фахівця), пізнавального (забезпечує всю повноту оволодіння змістом освіти), рухового (що відображає специфіку професії і забезпечує механізм пізнання). Всі компоненти спрямовані на оволодіння цінностями професійної фізкультурної освіти у сфері бойового хортингу і досягнення її мети – формування культури особистості фахівця з бойового хортингу.

Відповідно до зазначених положень на першому рівні виділяються загальнокультурні цінності, що мають загальнолюдське значення та відображають взаємодію освіти і культури в руслі нового педагогічного мислення (табл. 1).

Таблиця 1

Загальнокультурний рівень функціонування цінностей у навчально-тренувальному процесі спортсменів бойового хортингу учнівського та студентського віку

Назва групи цінностей	Склад цінностей	Призначення цінностей
Загальнолюдські	Добро, краса, істина	Суспільство
Цінності філософії, педагогіки та психології бойового хортингу; цінності системи освіти України	Моральність, гуманізм, духовність, соборність, фундаментальність, всебічність, цілісність пізнання	

Вибір даних цінностей не випадковий. Добро, краса та істина мають давні історичні корені, що склали основу античного світовідчуття і виражалися в понятті «калокагатія» – гармонійне поєднання в людині моральності, естетики та знання. *Καλοκαγαθία* (дав.-гр. *καλοκαγαθία*, від дав.-гр. *καλός* καί *ἀγαθός*) – поняття давньогрецької естетики. В даний час воно залишається актуальним, оскільки визначає людську поведінку, свідомість, є, по суті, центральною ланкою ціннісного комплексу і критерієм оцінки діяльності людини і суспільства.

Крім того, на загальнокультурному рівні доцільно враховувати цінності вітчизняної системи освіти – моральність, гуманізм, духовність, соборність, фундаментальність, всебічність і цілісність пізнання навколишньої дійсності, проголошені українськими педагогами, науковцями, мислителями Національної федерації

бойового хортингу України. Головною цінністю на цьому рівні є суспільство, яке потребує висококваліфікованих фахівців, здатних задовольнити його різноманітні потреби у сфері бойового хортингу та фізичної культури, забезпечити необхідний біопотенціал населення для активної всебічної життєдіяльності. У той же час суспільство зберігає і відтворює цінності бойового хортингу.

На наступному рівні виділяються специфічні цінності (табл. 2).

Таблиця 2

Специфічний рівень функціонування цінностей у навчально-тренувальному процесі спортсменів бойового хортингу учнівського та студентського віку

Назва групи цінностей	Склад цінностей	Призначення цінностей
Цінності системи бойового хортингу та фізичної культури	Інтелектуальні, рухові, технологічні, мобілізаційні, інтенційні, комунікативні	Тренери з бойового хортингу, спеціалісти у сфері фізичної культури і спорту
Цінності професійної (спеціальної) підготовки	Основи професійно-педагогічної майстерності	

Їх особливості обумовлені тим, що підготовка кадрів, з одного боку, належить до системи освіти, а з іншого – до системи фізичної культури. Тому в підготовці фахівців з бойового хортингу функціонують цінності фізичної культури. Поряд з ними актуальними є компоненти особистості, які створюють передумови формування найважливішої цінності фахівця – його професійної педагогічної майстерності. Основа даного комплексу специфічних цінностей бойового хортингу – фахівці в галузі фізичної культури. Цінності конкретизуються не тільки на специфічному, але і на особистісному рівні (табл. 3).

Тут же визначаються цінності, безпосередньо пов'язані з конкретною людиною. Їх досягнення забезпечується мотиваційною, руховою та інформаційно-пізнавальною сферами діяльності спортсменів бойового хортингу. У результаті розвитку мотиваційної сфери здійснюється досягнення таких цінностей, як моральність особистості, її доцільна діяльна активність. Розвиток пізнавального компонента направлений на формування освіченості, вміння досліджувати і вирішувати виниклі проблеми з науково обґрунтованої позиції.

Таблиця 3

Особистісний рівень функціонування цінностей у навчально-тренувальному процесі спортсменів бойового хортингу учнівського та студентського віку

Назва групи цінностей	Склад цінностей	Призначення цінностей
Цінності мотиваційно-моральної сфери особистості	Моральність, доцільна діяльнісна активність	Особистість
Цінності пізнавальної сфери особистості	Освіченість, уміння досліджувати об'єкти і явища	Особистість
Цінності рухової сфери особистості	Всебічність, універсальність здібностей, здібність до самостійної творчої діяльності	Особистість

Рухова сфера орієнтована на всебічність, універсальність особистості спортсмена бойового хортингу, його здатність до самостійної творчої діяльності. Особливо слід підкреслити таку цінність, як духовність особистості, що має неутилітарний, ідеальний характер. Саме завдяки цій цінності розвивається людське в людині. У центрі цінностей на даному рівні знаходиться сама людська особистість. Культура спортсмена бойового хортингу формується за умови освіти її цілісності, тобто об'єднання, гармонійного співвідношення в людині біологічного і духовного начала, а також інтеграції мотиваційної, пізнавальної та рухової сфер.

Висновки та перспективи подальших розвідок напруму. У результаті даного наукового дослідження можна зробити висновки, що практичне значення одержаних результатів полягає у впровадженні в педагогічну практику методики виховання фізичної культури та освоєння оздоровчих цінностей бойового хортингу школярами і студентами, які займаються у спортивних секціях закладів освіти, формування у школярів і студентів інтересу до занять бойовим хортингом у закладі загальної середньої та вищої освіти, яка включає різні форми і методи виховної роботи, методичні рекомендації щодо виховання фізичної культури та освоєння оздоровчих цінностей бойового хортингу школярами і студентами, які займаються у спортивних секціях закладів освіти, формування у школярів та студентів інтересу до занять бойовим хортингом.

Отримані результати стануть у нагоді

класним керівникам, учителям фізичної культури та захисту України, керівникам спортивних гуртків і секцій з бойового хортингу, студентам закладів вищої освіти, викладачам закладів вищої освіти з фізичного виховання і спорту під час викладання теорії і методики бойового хортингу, фізичного виховання, спецкурсів учителів у системі післядипломної педагогічної освіти. Матеріали дослідження можуть бути використані на курсах підвищення кваліфікації вчителів фізичної культури та керівників спортивних секцій у системі післядипломної педагогічної освіти, а також під час підготовки навчальних програм, методичних посібників і рекомендацій.

Подальша робота над розробкою засобів виховання фізичної культури та освоєння оздоровчих цінностей бойового хортингу школярами і студентами, які займаються у спортивних секціях закладів освіти, підвищення рівня загальнофізичної підготовки, вихованням основ здоров'я школярів і студентів, формуванням здорового способу життя молоді на заняттях бойовим хортингом у процесі занять у констатувальному, формувальному та контрольному експериментах буде конкретизована в результатах дослідження й опублікована у фахових виданнях.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Бойовий хортинг – система національно-патріотичного виховання дітей та молоді / О. Бухтіяров, Е. Єрьоменко, О. Буток, В. Єрьоменко // Теорія і методика хортингу. 2018. Вип. 9. С. 61–70.
2. Бойовий хортинг у програмі навчання і професійно-прикладної підготовки курсантів правоохоронних спеціальностей закладів вищої освіти України / В. Біла, Е. Єрьоменко, В. Гришук, О. Бухтіяров // Теорія і методика хортингу. 2019. Вип. 11. С. 6–19.
3. Бойовий хортинг у системі підготовки співробітників правоохоронних органів до протидії незаконному переміщенню товарів у районах здійснення операції об'єднаних сил / В. В. Чмелюк, Е. А. Єрьоменко, В. Р. Біла, В. В. Бондарчук, С. П. Бобік // Шляхи удосконалення професійних компетентностей фахівців в умовах сьогодення : матер. міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф. 28-29 травня 2020 р. / Мін-во освіти і науки України, Держ. наук. установа «Інститут модернізації змісту освіти», [та ін.]. Київ, 2020. С. 513–527.
4. Гришук В. Л. Бойовий хортинг як засіб професійно-прикладної підготовки правоохоронців до виконання службово-бойових завдань з протидії контрабанді у районах здійснення

операції об'єднаних сил / В. Л. Гришук, Е. А. Єрьоменко, О. А. Бухтіяров // Протидія незаконному переміщенню товарів в районах здійснення Операції об'єднаних сил : тези допов. наук.-практ. семінару, 15 травня 2020 р. м. Ірпінь / Державна фіскальна служба України, Ун-т ДФС України [та ін.]. Ірпінь, 2020. С. 59–73.

5. Діхтяренко З. Бойовий хортинг та значення патріотичних цінностей у процесі виховання спортсменів молодшого шкільного віку / З. Діхтяренко, Е. Єрьоменко // Теорія і методика хортингу. 2017. Вип. 8. С. 6–18.

6. Єрьоменко Е. А. Бойовий хортинг – професійно-прикладний вид спорту правоохоронних органів України : монографія / Е. А. Єрьоменко ; Мін-во освіти і науки України, Університет ДФС України, Національна федерація бойового хортингу України. К : ГС «НФБХУ», 2020. 203 с.

7. Єрьоменко Е. Бойовий хортинг як засіб оптимізації функціональної підготовки студентів і курсантів спеціалізованих закладів вищої освіти та співробітників правоохоронних органів / Е. Єрьоменко // Теорія і методика хортингу. 2017. Вип. 8. С. 19–33.

8. Єрьоменко Е. А. Бойовий хортинг як засіб професійно-психологічної підготовки співробітників правоохоронних органів України : монографія / Е. А. Єрьоменко; Мін-во освіти і науки України, Університет ДФС України, Нац. федерація бойового хортингу України. К : ГС «НФБХУ», 2020. 138 с.

9. Єрьоменко Е. А. Виховання фізичної культури та основ здоров'я студентів у процесі занять бойовим хортингом. *Науковий часопис Нац. пед. ун-ту ім. М. П. Драгоманова. Серія № 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт) : зб. наук. праць.* К : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2019. Вип. 10 (118) 19. С. 49–56.

10. Єрьоменко Е. Всесвітнє українське земляцтво та діаспора у сприянні розвитку бойового хортингу / Е. Єрьоменко // Теорія і методика хортингу. 2017. Вип. 8. С. 56–79.

11. Єрьоменко Е. А. Значимість цінностей фізичної культури та основ здоров'я для студентів і курсантів, які займаються бойовим хортингом. *Науковий часопис Нац. пед. ун-ту ім. М. П. Драгоманова. Серія № 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт) : зб. наук. праць.* К : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2019. Вип. 11 (119) 19. С. 71–79.

12. Єрьоменко Е. А. Кваліфікаційна система бойового хортингу : монографія / Е. А. Єрьоменко ; Мін-во освіти і науки України, Університет ДФС України, Національна федерація бойового хортингу України. К : ГС «НФБХУ», 2020. 155 с.

13. Єрьоменко Е. А. Комплексне використання потенціалу бойового хортингу для забезпечення національної безпеки України в умовах зовнішньої агресії / Е. А. Єрьоменко //

Актуальні проблеми забезпечення національної безпеки та спрощення процедур міжнародної торгівлі : зб. тез IV наук.-практ. інтернет-конфер., 25-31 травня 2020 р., м. Ірпінь м. Хмельницький / Мін-во фінансів України, Ун-т ДФС України [та ін.]. Хмельницький : Науково-дослідний центр митної справи, 2020. С. 18–23.

14. Єрьоменко Е. А. Концепція розвитку бойового хортингу в системі освіти України : монографія / Е. А. Єрьоменко ; Мін-во освіти і науки України, Університет ДФС України, ГС «Національна федерація бойового хортингу України. К : ГС «НФБХУ», 2020. 122 с.

15. Єрьоменко Е. А. Навчальна програма з бойового хортингу для позашкільних навчальних закладів : монографія / Е. А. Єрьоменко ; Мін-во освіти і науки України, Ун-т ДФС України, [та ін.]. К : ПАЛИВОДА А. В., 2020. 521 с.

16. Єрьоменко Е. А. Навчальна програма з бойового хортингу для учнів 1–11 класів закладів загальної середньої освіти : навч.-метод. посіб. / Е. А. Єрьоменко. – К : Паливода А. В., 2020. 280 с.

17. Єрьоменко Е. А. (2020). Наукове обґрунтування психолого-педагогічних умов виховання фізичної культури та основ здоров'я студентів у процесі занять бойовим хортингом. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*, (3(123), 47-56. [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2020.3\(123\).09](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2020.3(123).09).

18. Єрьоменко Е. Основні принципи бойового хортингу / Е. Єрьоменко // Теорія і методика хортингу. 2018. Вип. 9. С. 22–31.

REFERENCES

1. Bukhtiyarov, O. A., Yeromenko, E. A., Butok, O. V., Yeromenko, V. E. (2018). *Boyovyi khortyng – systema natsionalno-patriotichnoho vykhovannia ditey ta molodi*. [Combat horting is a system of national-patriotic education of children and youth]. In Bekh, I. D. al. (Eds.). *Teoriya i metodyka khortyngu*. Issue 9 (pp. 61–70). Kyiv.

2. Bila, V. R., Yeromenko, E. A., Gryshchuk, V. L., Bukhtiyarov, O. A. (2019). *Boyovyi khortyng u programi navchannia i profesiyno-prykladnoi pidgotovky kursantiv pravookhoronnykh spetsialnostei zakladiv vyshchoi osvity Ukrainy*. [Combat horting in the program of training and professional and applied training of cadets of law enforcement specialties of higher education institutions of Ukraine]. Kyiv.

3. Chmeliuk, V. V., Yeromenko, E. A., Bila, V. R., Bondarchuk, V. V., Bobik, S. P. (2020). *Boyovyi khortyng u systemi pidgotovky spivrobitnykiv pravookhoronnykh orhaniv do protyidii nezakonomu peremishchenniu tovariv u rayonakh zdiysnennia Operatsii obyednanykh syl* [Combat horting in the system of training law enforcement officers to combat the illegal movement of goods in the areas of the joint

forces operation]. Kyiv.

4. Gryshchuk, V. L., Yeromenko, E. A., Bukhtiyarov, O. A. (2020). *Boyovyi khortynng yak zasib profesiyno-prykladnoi pidgotovky pravookhorontsiv do vykonannya sluzhbovo-boyovykh zavdan z protydii kontrabandi u rayonakh zdiysnennia Operatsii obyednanykh syl*. [Combat horting as a means of professional and applied training of law enforcement officers to perform combat missions to combat smuggling in the areas of the Joint Forces Operation]. Irpin.

5. Dikhtiarenko, Z. M., Yeromenko, E. A. (2017). *Boyovyi khortynng ta znachennia patriotychhykh tsinnostei u protsesi vykhovannia sportsmeniv molodshoho shkilnogo viku*. [Combat horting and the importance of patriotic values in the process of educating athletes of primary school age]. Kyiv.

6. Yeromenko, E. A. (2020). *Boyovyi khortynng – profesiyno-prykladnyi vyd sportu pravookhoronnykh organiv Ukrainy*. [Combat horting is a professionally applied sport of law enforcement agencies of Ukraine]. Kyiv.

7. Yeromenko, E. A. (2017). *Boyovyi khortynng yak zasib optymizatsii funktsionalnoi pidgotovky studentiv i kursantiv spetsializovanykh zakladiv vyschoi osvity ta spivrobotnykiv pravookhoronnykh organiv*. [Combat horting as a means of optimizing the functional training of students and cadets of specialized higher education institutions and law enforcement officers]. Kyiv.

8. Yeromenko, E. A. (2020). *Boyovyi khortynng yak zasib profesiyno-psykholohichnoi pidgotovky spivrobotnykiv pravookhoronnykh organiv Ukrainy*. [Combat horting as a means of professional and psychological training of law enforcement officers of Ukraine]. Kyiv.

9. Yeromenko, E. A. (2019). *Vykhovannia fizychnoi kultury ta osnov zdorovya studentiv u protsesi zanyat boyovym khortynngom*. [Education of physical culture and basics of students' health in the process of combat horting]. Kyiv.

10. Yeromenko, E. A. (2017). *Vsesvitnie ukraïnske zemliatstvo ta diaspora u spryanni rozvytku boyovogo khortynngu*. [World Ukrainian fellowship and diaspora in promoting the development of combat horting]. Kyiv.

11. Yeromenko, E. A. (2019). *Znachymist tsinnostei fizychnoi kultury ta osnov zdorovya dlya studentiv i kursantiv, yaki zaymayutsya boyovym khortynngom*. [Importance of values of physical culture and bases of health for students and cadets who are engaged in combat horting]. Kyiv.

12. Yeromenko, E. A. (2020). *Kvalifikatsiyna sistema boyovoho khortynnhu*. [Qualification system of combat horting]. Kyiv.

13. Yeromenko, E. A. (2020). *Kompleksne vykorystannia potentsialu boyovoho khortynnhu dlia zabezpechennia natsionalnoi bezpeky Ukrainy v umovakh zovnishnioyi agresii*. [Comprehensive use of the potential of combat horting to ensure the national security of Ukraine in the face of external

aggression]. Irpin –Khmelnyskyi.

14. Yeromenko, E. A. (2020). *Kontseptsia rozvytku boyovoho khortynnhu v systemi osvity Ukrainy*. [The concept of combat horting development in the education system of Ukraine]. Kyiv.

15. Yeromenko, E. A. (2020). *Navchalna prohrama z boyovoho khortynnhu dlya pozashkilnykh navchalnykh zakladiv*. [Curriculum on combat horting for out-of-school educational institutions]. Kyiv.

16. Yeromenko, E. A. (2020). *Navchalna prohrama z boyovoho khortynnhu dlya uchniv 1–11 klasiv zakladiv zagalnoi serednyoi osvity*. [Combat horting curriculum for students of grades 1–11 of general secondary education institutions]. Kyiv.

17. Yeromenko, E. (2020). *Naukove obhrintuvannia psykholoho-pedahohichnykh umov vykhovannia fizychnoi kultury ta osnov zdorovya studentiv u protsesi zanyat boyovym khortynnom*. [Scientific substantiation of the psychological and pedagogical conditions of education of physical culture and fundamentals of students' health in the process of combat horting]. Kyiv.

18. Yeromenko, E. A. (2018). *Osnovopolozhni pryntsyipy boyovogo khortynngu*. [Basic principles of combat horting]. Kyiv.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

ЄРЬОМЕНКО Едуард Анатолійович –

кандидат педагогічних наук, професор кафедри спеціальних дисциплін та організації професійної підготовки Університету державної фіскальної служби України, Заслужений працівник фізичної культури і спорту України, майстер спорту України міжнародного класу, Заслужений тренер України.

Наукові інтереси: педагогіка, професійна підготовка, фізичне виховання, спорт, психологія, філософія, військові науки.

ВЄХТЄВ Валерій Валерійович – президент Кіровоградської обласної федерації бойового хортингу України, майстер спорту України з хортингу.

Наукові інтереси: педагогіка, фізичне виховання, військові науки.

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS

YEROMENKO Eduard Anatoliyovych –

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor University of the State Fiscal Service of Ukraine.

Circle of scientific interests: pedagogy, physical education, sports, psychology, philosophy, military sciences.

VEKHTEV Valeriy Valerievich – President of the Kirovohrad Regional Federation of Combat Horting of Ukraine, Master of Sports of Ukraine in horting.

Circle of scientific interests: pedagogy, physical education, military sciences.

Стаття надійшла до редакції 22.02.2021 р.